ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 9, številka 1-2, maj 2005 · ISSN 1408-2969

RAZPRAVE

Tanja Pihlar

Znanstvena zapuščina Franceta Webra (1890–1975)

Gradec-Kranj

Citiranje: Tanja Pihlar, »Znanstvena zapuščina Franceta Webra (1890–1975)«, *Analiza: časopis za kritično misel* 9, št. 1-2 (2005): 29–32.

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna (CC BY 4.0), https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sl.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.

Tanja Pihlar
Gradec-Kranj

ZNANSTVENA ZAPUŠČINA FRANCETA WEBRA (1890–1975)

Zapuščino najpomembnejšega slovenskega filozofa Franceta Webra, ki obsega 149 različnih dokumentov – vključno z gradivom, ki je bilo dodano pozneje –, od leta 1987 hrani *Inštitut Alexiusa Meinonga Univerze v Gradcu* (nekdanji *Raziskovalni in dokumentacijski center za avstrijsko filozofijo)*. Po filozofovi smrti 3. maja 1975 je njegova zapuščina prešla v last njegove druge žene Marije Weber (roj. Šlibar).[1] Julija 1984 sta si del gradiva prvič ogledala Wolfgang Gombocz z Univerze v Gradcu in Seppo Sajama z Univerze v Joensuuju. Po vdovini smrti decembra leta 1985 sta postala upravitelja zapuščine Webrova otroka iz prvega zakona z Emilijo Weber (roj. Innfeld, † 1943), sin Tomaž Weber in hči Frančiška Benič – Veber. Na njuno željo, da se očetova zapuščina vrne "tja [...], kamor sodi, namreč v Gradec 'k Meinongu'"[2], je bila spomladi leta 1987 zapuščina izročena tamkajšnjemu Raziskovalnemu in dokumentacijskemu centru.

Že pred izročitvijo zapuščine jeseni leta 1986 je Wolfgang Gombocz zapuščino uredil in katalogiziral. Sestavil je prvo kazalo zapuščine z uvodom, primopredajno pogodbo in formalnim opisom posameznega gradiva. Na podlagi tega kataloga je nastal novi katalog, po katerem je gradivo povsem na novo urejeno v skladu s smernicami RNA (*Regeln zur Erschließung von Nachlässen und Autographen)*. Nov RNA-katalog je že na voljo (gl. *Zapuščina Franceta Webra (1890-1975)*, Inštitut Alexiusa Meinonga – Raziskovalni in dokumentacijski center za avstrijsko filozofijo, Univerza Karla Franza, sestavila Tanja Pihlar v sodelovanju s Thomasom Binderjem in Ulfom Höferjem, Gradec 2004).[3]

V zapuščini, ki obsega približno 3000 strani, je zbrano različno gradivo: rokopisi (66 kataloških enot), korespondenca (18), osebni dokumenti (40), zbirke (10) in pozneje dodano gradivo (15). Večina besedil je v rokopisni obliki in še ni bila objavljena.[4] Besedila so napisana v slovenskem in nemškem jeziku, posamezni dokumenti pa so tudi v srbohrvaščini in angleščini. S filozofskega vidika so vsekakor najbolj zanimiva Webrova dela, ki so nastala v različnih obdobjih: nekaj jih je iz časa njegovega študija na graški univerzi (1912-1917), nekaj pa jih je nastalo v času njegove dejavnosti na univerzi v Ljubljani (1920-1945) in po

[1] Gl. Wolfgang Gombocz: "Webernachlass: Verzeichnis" , str. 1 in sl.; Wolfgang Gombocz: "Franz Weber alias France Veber (20. 9. 1890 – 3. 5.1975)", *Anthropos*, št. 5-6, 1987, 307-310.

[2] Navedeno po: Wolfgang Gombocz: "Webernachlass: Verzeichnis", str. 1.

[3] Leta 2004 je bil v okviru projekta FWF-M776, ki ga je finančno podprla Republika Avstrija, digitaliziran glavni del zapuščine Franceta Webra, ki je na CD-romih na voljo tudi v Knjižnici Oddelka za filozofijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in v Knjižnici Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

[4] V reviji *Conceptus* sta bili objavljeni Webrovi predavanji "Empfindungsgrundlagen der Gegenstandstheorie" *in* "Gefühl und Wert" (ur. Wolfgang Gombocz), ki ju je imel na povabilo graškega filozofskega društva *leta 1954*. Gl. *Conceptus. Zeitschrift für Philosophie*, XXI, št 53/54, 1987, str. 75-101.

njegovi upokojitvi (po letu 1945). Nekaj besedil ni datiranih in ni mogoče povsem natančno določiti časa njihovega nastanka. Zahvaljujoč srečnim okoliščinam je ohranjenih več seminarskih nalog, ki jih je Weber kot študent na spodbudo svojega učitelja Alexiusa Meinonga redno pisal vsak semester: "Einiges über die Objektivität der sog. 'relativen' Werte [Nekaj o objektivnosti tako imenovanih 'relativnih' vrednot]" (rokopis, 132 str., 1917, signatura A.1.2.), "Altruistische Emotionen als besondere Analoga formal-richtiger Urteile betrachtet Ein Beitrag zur Gegenstandstheorie des Altruismus [Altruistična čustva kot poseben analogon formalno-pravilnih sodb. Prispevek k predmetnostni teoriji altruizma]" (tipkopis, 78 str., datiran 14. julija 1917, signatura A.1.3.), "Uber Sollen und Möglichkeit. Ein Beitrag zur Gegenstandstheorie des Sollens [O najstvu in možnosti. Prispevek k predmetnostni teoriji najstva]" (tipkopis, 35 str., datiran 16. julija 1918, fragment, signatura A.1.5.); dalje seminarska naloga z naslovom, ki ji ga je dal izdajatelj kataloga "Uber Sinneswahrnehmung als Erkenntnis [O čutni zaznavi kot spoznanju]" (rokopis, 63 str., ni datiran, signatura A.1.6.). V zapuščini je ohranjeno tudi 4. poglavje Webrove disertacije "Die Moral des empirischen Lebens. [Seminarbeit S.-S. 1916] [Morala empiričnega življenja. Seminarsko delo, PS 1916]" (rokopis, 44 str., 1916, signatura A.1.1.). Weber je kot svojo doktorsko nalogo predložil delo *Die Natur des Gegendstandes Sollen und dessen Beziehung zum Wert ist zu untersuchen und das Ergebnis womöglich den Grundproblemen der Ethik nutzbar zu machen [Treba je raziskati naravo predmeta najstva in njegov odnos do vrednote in rezultat nemara uporabiti pri temeljnih problemih etike*], za katerega je bil leta 1916 nagrajen z Wartingerjevo nagrado in kateremu je dodal omenjeno 4. poglavje.[5] V zapuščini je nadalje ohranjenih več besedil v nemškem jeziku, ki obravnavajo povsem različno tematiko: "Acht Vorlesungen *Zur Philosophie der Persönlichkeit* [Osem predavanj *K filozofiji osebnosti]"* (rokopis in tipkopis, 26 in 83 strani, nista datirana, signatura A.1.7. in A.1.8.) – gre za nemško različico predavanj, ki jih je imel Weber konec dvajsetih let na ljubljanskem radiu v slovenskem jeziku in so bila leta 1930 objavljena v knjižni obliki z naslovom *Filozofija*.[6] Nadalje je treba omeniti njegovo predavanje o Kantu, ki je ostalo fragmentarno (rokopis, *11*. str., ni datiran, signatura A.1.12.), in povzetek dela *Idejni temelji slovanskega agrarizma* (1927)[7] v nemščini – "Die philosophischen Grundlagen der Agrarbewegung [Filozofski temelji agrarnega gibanja]" (rokopis, 19 + 1 str., ni datiran, signatura A.1.9.).

Webrovo najbolj plodno obdobje je bilo v času njegovega delovanja na ljubljanski univerzi, ko je objavil vseh svojih 14 knjižnih del in veliko število razprav in člankov[8] (njegovo zadnje obsežno delo *Vprašanje stvarnosti* je izšlo leta 1939). Po "odpovedi" članstvu Slovenske akademije znanosti in umetnosti,

[5] Njegova disertacija, ki *je* dolgo časa veljala za izgubljeno, je izšla lansko leto. Gl.: Franz Weber: *Die Natur des Sollens*... (ideja in raziskava: Michael Reichmayer), Graz: Artikel-VII-Kulturverein Steiermark. Wissenschaftliche Schriftenreihe des Pavelhauses, Bd. 4, 2004.

[6] *Filozofija*, Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1930.

[7] *Idejni temelji slovanskega agrarizma*, Ljubljana: Kmetijska tiskovna zadruga, 1927.

[8] Za Webrovo bibliografijo gl. Drago Samec: "France Veber, človek in znanstvenik, plodoviti mislec tudi za današnjo rabo", v: *Kamniški sociološki zbornik* (ur. B. Čas), Kamnik: Šolski center Rudolf Maister, 1999, str. 75-92.

katere dopisni član je bil od leta 1940, in predčasni upokojitvi leta 1945 je bila končana njegova akademska kariera in za njegovo filozofijo na univerzi ni bilo več prostora. Kakega obsežnejšega dela po letu 1945 ni več napisal (z izjemo avtobiografskega dela "Moja filozofska pot"), čeprav v zapuščini najdemo dokumente, ki pričajo o tem, da je nameraval izdati knjigo z naslovom *Priroda v dveh obrazih*.[9] V zapuščini so iz tega časa ohranjena tri predavanja, ki jih je imel Weber leta 1954 na povabilo avstrijskega Filozofskega društva v Gradcu: "Empfindungsgrundlagen der Gegenstandstheorie [Čutni temelji predmetnostne teorije]" (rokopis in prepis izvirnika, 9 in 12 str., nista datirana, signatura A.1.13a. in A.1.13b.), "Gefühl und Wert [Čustvo in vrednota]" (rokopis in prepis izvirnika, 9 in 13 str., nista datirana, signatura A.1.14a. in A.1.14.b.), "Mensch und Geschichte [Človek in zgodovina]" (rokopis in tipkopis, 14. str., nista datirana, signatura A.1.15.). Še zlasti zanimivo je že omenjeno avtobiografsko delo s samopredstavitvijo, ki ima naslov "Moja filozofska pot" in je nastajalo v letih 1966-67[10]; po pričevanjih ga je Weber narekoval na pisalni stroj svojemu učencu Milanu Rakočeviču. V zapuščini sta ohranjeni dve različici besedila: izvirnik, ki obsega 112 strani in je večkrat datiran med 3.8. 1966 in 23.3. 1967 (signatura A.1.48.), ter različica z dopolnitvami (104 str., signatura A.1.49.), ki jo je za objavo pripravil njegov učenec Ludvik Bartelj.[11] Med besedili v slovenščini, ki niso datirana, naj omenimo zlasti razpravo "Občutki in filozofski pogled na svet. Psihološka razprava" (tipkopis in prepis izvirnika, 27 in 34 str., signatura A.1.11a. in A.1.11b.) ter sestavek "1. Gospodarstvo in človek" (tipkopis, 35 str., signatura A.1.10.). Poleg tega je ohranjenih nekaj fragmentov predavanj in več sestavkov, ki praviloma obravnavajo aktualno tematiko in jih je Weber v šestdesetih letih anonimno objavljal v katoliškem časopisu *Družina*.

V zapuščini je nadalje ohranjenih več zapiskov Webrovih predavanj, ki so jih pripravili njegovi slušatelji na univerzi v Ljubljani; med njimi so med drugim predavanja o psihologiji, spoznavni teoriji, psiholoških temeljih jezika, o hagiologiji, etiki in sociologiji evangelijev ipd. Zapiski so večinoma anonimni; izjema so predavanja, ki so jih beležili Franc Lasbaher, Boris Rupnik in Alma Sodnik.

Korespondenca je po obsegu skromnejša in obsega 18 kataloških enot (pisma, razglednice, telegram, zalepka idr.). Razdeljena je v tri dele:

a) pisma Francetu Webru, katerih avtorji so Vittorio Benussi, Roderick M. Chisholm, Rudolf Čuješ, Alois Eder, Anna Hansa, Klement Jug, Johann Mokre, George M. Trunk in Seraphim Zečevič;

b) pisma Franceta Webra, katerih naslovniki so Rudolf Kindiger, Milan Rakočevič, Karl Wolf idr.;

c) tuja pisma.

[9] V zapuščini je ohranjena pogodba za knjigo s seznamom prednaročnikov. Dokumenti so v katalogu označeni s signaturo L.4.3.

[10] Odlomek iz tega dela z naslovom "Človeška doživljanja" je bil objavljen v časopisu *Delo*, št. 79 (5.4.), 1989, str. 4.

[11] Besedilo ima podnaslov *Gradivo za Webrovo monografijo. Prof. dr. France Weber sam o sebi in svojem delu* in ima na koncu dodane dopolnitve 1-3, ki jih v izvirniku ni.

Med osebnimi dokumenti so ohranjena Webrova visokošolska spričevala (signature L.1.1. – L.1.23.), različni dokumenti iz časa študija v Gradcu, kot so pisma, indeks rednih slušateljev c.kr. Univerze v Gradcu idr.; dalje različni uradni dokumenti, kot so domovinski list, potrdilo o preselitvi, osebna izkaznica idr.; ter različno gradivo -knjižno naznanilo, izrezki iz časopisov, pogodba za načrtovano knjigo *Priroda* v *dveh obrazih*, dokumenti k aferi "Slovenski kontraband v Trstu" idr.

Med zbirke so uvrščena dela drugih avtorjev: anonimni zapiski predavanj Webrovega učitelja in sonarodnjaka Ernsta Mallyja[12], Doklerjev prevod Aristotelovega dela *O duši* v slovenščino, ki ga je prevajalec podaril Webru ob novem letu; krajša sestavka avtorjev H. Frhr. Groteja in Janeza Janžekoviča. V zapuščini so ohranjene tudi kopije Meinongovega dela *Ethische Bausteine [Elementi etike}* v rokopisu in drugi del Trstenjakove disertacije *Die Begründung der Ethik nach Franz Veber [Utemeljitev etike po Francetu Vebru}*, ki jo je leta 1929 obranil v Innsbrucku.

Zadnji del Webrove zapuščine sestavlja gradivo, ki je bilo dodano pozneje. Gre za dva prevoda Webrove razprave z naslovom "Problem predstavne produkcije"[13] v nemščino, od katerih je eden ostal v fragmentarni obliki. Poleg tega so tu zbrani krajši prevodi odlomkov iz Webrovih del in iz del drugih avtorjev, ki jih je prevedla Andrea Zemljič – Haberl, neobjavljeni rokopis Ludvika Bartlja z naslovom *Vebrova utemeljitev predmetne filozofije*, Webrova bibliografija, ki jo je sestavil Wolfgang Stock idr.

[12] Ernst Mally (1879-1944) *je* bil rojen v Kranju. Filozofijo in pedagogiko je študiral v Gradcu, kjer je leta 1903 promoviral pri Meinongu z disertacijo *Untersuchungen zur Gegenstandstheorie des Messens [Raziskave k predmetnostni teoriji merjenja*]. Leta 1920 je prevzel vodstvo psihološkega eksperimentalnega laboratorija, ki ga je ustanovil Meinong. Leta 1925 je bil imenovan za rednega profesorja na graški univerzi, kjer je deloval do svoje upokojitve. Predmetnostno teorijo je obravnaval predvsem z vidika logike, ukvarjal se je tudi z deontično logiko.

[13] Izvirna razprava je bila objavljena v: *Znanstveno društvo za humanistične vede* v *Ljubljani*, št. 4, 1928. str. 139-253